

Процюк О.В.,

професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Литвин П.С.,

старший оперуповноважений Васильківського відділу поліції ГУ Національної
поліції в Київській області, кандидат юридичних наук

Потерпіла особа від злочину, передбаченого ст. 132 КК України

Покажемо, що закон про кримінальну відповідальність, на відміну від кримінального процесуального, взагалі навіть не містить визначення потерпілого від злочину.

В кримінальному праві поняття потерпілого від злочину присутнє виключно в теорії, яка ролі потерпілого відводить далеко не останнє місце, хоча, як справедливо зазначається в сучасних наукових джерелах, проблема потерпілого від злочину в кримінальному праві має комплексний та міжгалузевий характер і сьогодні є ще недостатньо розробленою [1, с. 55].

Загалом, вчення про потерпілого у кримінальному праві – один із порівняно нових наукових напрямів, націлених на розробку науково обґрунтованих рекомендацій, реалізація яких має допомогти вирішенню завдань Кримінального кодексу, а також підвищити ефективність діяльності правоохоронних органів із застосування норм кримінального закону [2, с. 8]. Також, варто зазначити, що наразі формуються нові напрями, пов'язані з вивченням проблем потерпілого у кримінальному процесі, кримінології, криміналістиці, судовій медицині, судовій психіатрії, судовій психології, отже, і кримінальне право не може перебувати осторонь від цих актуальних досліджень [2, с. 6].

Зокрема, аналізуючи диспозицію норми ст. 132 КК України, що передбачає відповідальність за незаконне розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, видається досить дивним, що законодавець повністю проігнорував потерпілого від злочину, тобто, безпосередньо, ту особу (осіб), яку б він мав охороняти від протиправного посягання, саме якій і може бути заподіяно шкоду внаслідок розголошення таких відомостей, особу, яка вже є приреченою на дочасну загибель (не пізніше ніж через 10-12 років після інфікування [3, с. 482]).

Варто пригадати, що ще у 1997 році М. Й. Коржанський, В. М. Щупаковський та П. А. Воробей наголошували:

«головним пріоритетом кримінального законодавства треба визнати потерпілого від злочину [4, с. 41]». В науковій літературі зазначається, що саме захистом потерпілого від злочину, як однієї з найважливіших цінностей, має опікуватися кримінальний закон [1, с. 54]. Із такими висновками вчених варто погодитись. Вони влучно розкривають ті завдання кримінального законодавства, які воно повинно виконувати, а саме охороняти та захищати громадян нашої держави, у першу чергу, проголошені ч. 1 ст. 3 Конституції України найвищі соціальні цінності: життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпеку.

На наше переконання, законодавцю, в контексті законодавчої конструкції ст. 132 КК України, необхідно було б, принаймні, врахувати в окремій частині цієї статті можливий, злочинний наслідок незаконного розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, і хоча б таким чином взяти до уваги інтереси потерпілого, як, це зокрема, зроблено при конструюванні норми ст. 145 КК України (Незаконне розголошення лікарської таємниці), тим більше, що ця норма є, як вже наголошувалось вище, загальною нормою, а ст. 132 КК України, відповідно, спеціальною нормою, спеціальним варіантом незаконного розголошення лікарської таємниці. При цьому, за правилами конкуренції загальної та спеціальної норм, при кваліфікації злочину повинна застосовуватись саме спеціальна норма, що, у такому випадку має охоплювати вчинене із найбільшою повнотою [5, с. 47]. Таким чином, на нашу думку, доцільно вести мову про певне порушення вимог юридичної техніки правотворчості при створенні законодавчої конструкції норми ст. 132 КК України.

Отже, вважаємо за необхідне наголосити, що інтереси потерпілого (потерпілих) від вчинення цього злочину обов'язково мають бути окремо (спеціально) внесені до складу безпосереднього об'єкта злочину, шляхом урахування при кваліфікації факту, виду та ступеня фактично заподіяної їм шкоди. При такому підході, як впливає із наведеного вище, потерпілий від даного злочину може бути лише спеціальний. Тобто такий, що наділений кримінальним законом додатковими спеціальними ознаками лише за наявності яких діяння винної особи може кваліфікуватися за тією чи іншою спеціалізованою нормою кримінального закону [6, с. 15]. Зокрема, потерпілим від злочину може бути як особа, безпосередньо інфікована збудниками зазначених у диспозиції інфекційних хвороб, її близькі родичі (дружина (чоловік), діти, рідні брати, сестри, батьки), так і особи, які проходили вказаний медичний огляд у зв'язку з виявленням симптомокомплексу, спорідненого СНІДу (СНІД-асоційованому симптомокомплексу), чи за інших показників,

зокрема, і безпосереднім контактом (статевим, медичним, техногенним тощо) із біологічними речовинами потенційно ВІЛ-інфікованої особи. За таких умов, потерпілий від злочину – спеціальний – це особа, яка проходила медичний огляд на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи вірусом іншої невиліковної інфекційної хвороби, небезпечної для життя людини, а також близькі родичі такої особи.

Список використаних джерел

1. Кузьмін С. А. Кримінальна відповідальність учасників організованих груп корисливо-насиленої спрямованості : монографія / С. А. Кузьмін. – К. : ПАЛІВОДА А. В., 2011. – 132 с.
2. Фаргіев И. А. Уголовно-правовые и криминологические основы учения о потерпевшем / И. А. Фаргіев / под. ред. д.ю.н. проф. А. И. Чучаева. – СПб. Изд-во Р. Асланова «Юрид. центр Пресс». 2009. – 338 с.
3. Возіанова Ж. І. Інфекційні і паразитарні хвороби : навч. посіб. [для студ. мед. вищ. навч. закл., лікарів-інтернів, курсантів, аспірантів і практичних лікарів : [у 3 т.] / Ж. І. Возіанова. – К. : Здоров'я, 2002. – Т. 2. – 658 с.
4. Воробей П. А. Завдання і дія кримінального закону / Воробей П. А., Коржанський М. Й., Щупаковський В. М. – К. : Вид-во «Генеза», 1997. – 157 с.
5. Татарухин С. А. Квалификация преступлений в следственной и судебной практике / С. А. Татарухин. – К. : «Юринком», 1995. – 208 с.
6. Бантишев О. Ф. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Загальна частина / О. Ф. Бантишев, С. А. Кузьмін. – К. : ПАЛІВОДА А. В., 2010. – 336 с. (Серія «Науково-практичний коментар»).